

Uloga i demografska obilježja Roma u stanovništvu Međimurske županije

Horvat, Dinko

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:396287>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Dinko Horvat

Uloga i demografska obilježja Roma u stanovništvu Međimurske županije

Prvostupnički rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivan Zupanc

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Uloga i demografska obilježja Roma u stanovništvu Međimurske županije

Dinko Horvat

Izvadak: U ovom radu istražit će se uloga Roma u demografskim resursima Međimurske županije. Izabrano je ovo područje istraživanja pošto najviše Roma u Hrvatskoj ima upravo na području Međimurske županije. Istražit će se koliko Romi, kao najbrojnija nacionalna manjina na području Međimurja, utječu na kretanja ukupnog stanovništva na području te županije, odnosno jesu li iznadprosječne vrijednosti nataliteta i prirodne promjene direktna posljedica demografskih obilježja romskoga stanovništva i koje implikacije iz toga proizlaze. Uz ovo, analizirat će se i pozitivni i negativni utjecaji romskog stanovništva na ukupno stanovništvo Međimurske županije.

23 stranica, 3 grafičkih priloga, 8 tablica, 21 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Romi, Međimurska županija, većinsko stanovništvo, integracija

Voditelj: izv. prof. dr. sc. Ivan Zupanc

Tema prihvaćena: 9. 2. 2023.

Datum obrane: 21. 9. 2023.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Sveučilišta u Zagrebu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

Role and demographic characteristics of Roma in the population of Međimurje County

Dinko Horvat

Abstract: This paper will investigate the role of Roma in the demographic resources of Međimurje County. This research area was chosen because the largest number of Roma in Croatia is located in Međimurje County. It will be investigated to what extent the Roma, as the most numerous national minority in the area of Međimurje, influence the movements of the total population in the area of that county, i.e. whether above-average birth rates and natural changes are a direct consequence of the demographic characteristics of the Roma population and what implications arise from this. In addition to this, the positive and negative impacts of the Roma population on the total population of Međimurje County will be analyzed.

23 pages, 3 figures, 8 tables, 21 references; original in Croatian

Keywords: Roma, Međimurje County, the majority population, integration

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Associate Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 09/02/2023

Undergraduate Thesis defense: 21/09/2023

Thesis deposited in Central Geographic Library, University of Zagreb Faculty of Science,
Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Croatia

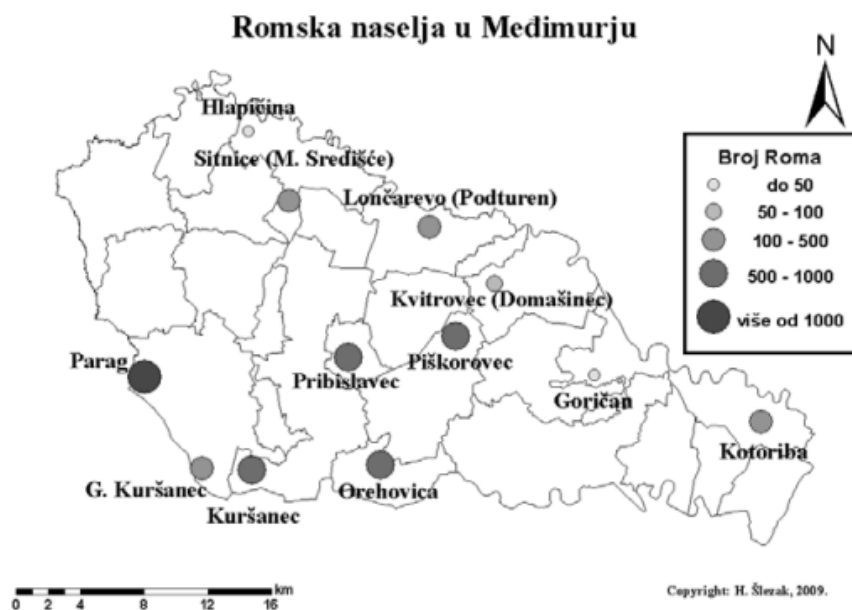
SADRŽAJ

UVOD	1
ROMSKA NASELJA U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI	2
PROSTORNA ODVOJENOST ROMSKIH NASELJA OD HRVATSKIH U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI	3
OBILJEŽJA PRIRODNOG KRETANJA ROMSKOG STANOVNIŠTVA U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI	5
OBILJEŽJA DOBNE STRUKTURE ROMSKOG STANOVNIŠTVA U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI	7
PRIMJER – ROMSKA NASELJA PARAG I PIŠKOROVEC	9
PREDRASUDE O ROMIMA I SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I ISKLJUČIVANJE ROMA	13
OBRAZOVNA STRUKTURA ROMSKOG STANOVNIŠTVA MEĐIMURSKE ŽUPANIJE	18
GOSPODARSKA OBILJEŽJA ROMSKOG STANOVNIŠTVA MEĐIMURSKE ŽUPANIJE	19
ZAKLJUČAK	21
LITERATURA.....	22
IZVORI	23

UVOD

Međimurje je najsjevernija hrvatska povijesno-geografska regija i ujedno najsjevernija županija Republike Hrvatske te se posebnošću svojih demografskih obilježja razlikuje od ostalih županija Republike Hrvatske. Određeni pokazatelji demografskih struktura i procesa svrstavaju Međimursku županiju na čelo poretka jedinica regionalne samouprave s nešto povoljnijim demografskim obilježjima prirodnog kretanja i dobne strukture (Šlezak i Belić, 2019). Najvažniji od razloga povoljnijeg prirodnog kretanja i dobne strukture je veliki udio romskog stanovništva. Međimursku županiju se i u ranijim istraživanjima svrstavalo pod područja s nešto višim stopama nataliteta u odnosu na cijelu Hrvatsku (Nejašmić i dr., 2008). Nejašmić (2008) također navodi Međimursku županiju kao prostor najmanjeg udjela starog stanovništva i najniže prosječne dobi i najmanjeg indeksa starenja od svih županija Republike Hrvatske. Razlozi navedenih povoljnijih demografskih obilježja Međimurske županije očituju se na stanovništvu romske nacionalne manjine i njihovih demografskih osobitosti na pokazatelje cijele županije (Šlezak i Belić, 2019). Ako bi se izostavilo romsko stanovništvo iz ukupnog stanovništva Međimurske županije, vrijednosti stanovništva bile bi slične prosječnim vrijednostima za Republiku Hrvatsku. S obzirom na ovakvu etničku strukturu stanovništva Međimurske županije što uključuje ponašanje romske populacije i njegovih specifičnih društveno-gospodarskih struktura, postavlja se pitanje kakva je uloga Roma u demografskim resursima Međimurske županije, te uolikoj mjeri romsko stanovništvo utječe na demografska obilježja stanovništva Međimurja (Šlezak, 2013). Šlezak (2013) također propituje ulogu Roma kao nedovoljno integrirane etničke zajednice s vrlo niskom razinom obrazovanja i vrlo malim udjelom zaposlenih kao potencijalni ograničavajući čimbenik budućeg razvoja Međimurske županije. Zbog posebnih demografskih obilježja romskog stanovništva, što se najprije vidi u obilježjima prirodnog kretanja i dobne strukture, postavlja se pitanje promjene odnosa u budućoj nacionalnoj strukturi Međimurske županije (Šlezak i Belić, 2019). Visoke stope nataliteta i broja rođene djece po ženi u fertilnoj dobi karakteristični su za cjelokupno romsko stanovništvo, ali zbog velikog broja stanovnika najviše do izražaja dolaze upravo u Međimurskoj županiji (Pavić, 2014). S povećanjem udjela romske djece u ukupnom broju rođenih na prostoru Međimurske županije mijenja se nacionalna struktura Međimurske županije (Šlezak i Belić, 2019). U budućnosti se očekuju još veći utjecaji ovog procesa.

ROMSKA NASELJA U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI

Sl.1: Položaj romskih naselja u Međimurju s više od 20 pripadnika romske nacionalne manjine krajem 2008. godine

Izvor: Šlezak, 2009

Romsko naselje može se definirati kao skupina stambenih jedinica naseljena isključivo romskim stanovništvom bez obzira na administrativni status (Zupančić, 2007). Na slici 1 može se vidjeti 12 romskih naselja u Međimurju: Hlapičina, Sitnice kod Murskog Središća, Lončarevo kod Podturna, Kvitrovec kod Domašince, Piškorovec, Parag, Pribislavec, Goričan, Kotoriba, Orehovica, Kuršanec i Gornji Kuršanec. Od ovih naselja, najviše su se statistički osamostalili Piškorovec i Parag, jedni od većih romskih naselja u Međimurju. Parag se već 2005. godine izdvojio iz susjednog naselja Trnovec u Općini Nedelišće, a Piškorovec se izdvojio od naselja Držimurec koji se nalaze u Općini Mala Subotica. Što se tiče zadnjeg popisa stanovništva iz 2021. godine, rezultati su pokazali kako se 6954 stanovnika izjasnilo kao Romi, što čini 6,61 % od ukupnog stanovništva u Međimurskoj županiji (DZS, 2021). Podaci pokazuju kako se povećao broj romskog stanovništva, no uzimajući u obzir rezultate prirodnog kretanja ipak je popisom zabilježeno manje stanovnika od očekivanog. Najčešći razlog tome i često prisutan kod romskih naselja jest da nisu popisani svi stanovnici. Drugi razlog koji se pojavljuje u novije vrijeme su česte emigracije između najvećih romskih naselja. S obzirom na položaj, romska naselja mogu se podijeliti u 3 skupine: prvu skupinu čine već spomenuta samostalna

naselja Parag i Piškorovec, drugu čine veća naselja koja su prostorno znatno izdvojena od naselja kojem pripadaju (Lončarevo koje je smješteno kilometar dalje od matičnog Podturna), a u treću skupinu spadaju naselja koja predstavljaju samo krajnje dijelove ili ulice naselja s većinskim hrvatskim stanovništvom kojem pripadaju, primjer Kvitrovca u Domašincu. Sve skupine ovih romskih naselja imaju ista morfološka obilježja. Glavno obilježje je naseljenost nepravilnog zbijena tipa. To se očituje u nepostojanju zemljišne parcelacije i divljoj, neplanskoj gradnji novih objekata unutar istog naselja. Starija naselja imaju središnje dijelove koji nemaju dobro isplaniran prostorni raspored. Također, jedno od obilježja je pojava manjih objekata na jakom malom i skučenom prostoru. Pošto je najveći dio romskih naselja napravljen na državnom zemljištu koji obuhvaćaju neriješene pravno-imovinske odnose, uz to se onda podrazumijeva stihijski razvoj romskih naselja. Romi nisu raspolagali zemljišnim posjedom, domaćim životinjama i sličnim materijalnim dobrima gospodarskog značaja pa se može zaključiti kako izgradnja objekata i prostorni razvoj naselja nisu uzimali u obzir mogućnost gospodarskog razvoja u budućnosti. Vladini pokušaji planskog razvoja romskih naselja imali su djelomične uspjehe. Još jedno od bitnih obilježja romskih naselja su loši sanitarni uvjeti i nedostatak osnovnih uvjeta komunalne infrastrukture. Problem kod naselja je i što nema sadržaja s obrazovnom funkcijom pa često jako velik broj romske djece nema ni završeno osnovnoškolsko obrazovanje.

PROSTORNA ODVOJENOST ROMSKIH NASELJA OD HRVATSKIH U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJU

Kako je već navedeno u prijašnjem poglavlju, romska naselja su najčešće odvojena od hrvatskog dijela istog naselja. Jedina dva samostalna su Parag i Piškorovec, a oni time pokazuju kako organizacijom lokaliteta naseljenog samo Romima u samostalno administrativno naselje Romi ostvaruju visoke razine manjinskih prava (Šlezak, 2022a). Parag je najveće, a Piškorovec treće najveće romsko naselje u Međimurju i zajedno čine gotovo trećinu ukupnog romskog stanovništva Međimurske županije. Gledajući njihov primjer, u skorijoj budućnosti može se očekivati kako će se osamostaliti još neka veća romska naselja. Prostorna odvojenost romskih naselja u Međimurskoj županiji prisutna je i vidljiva na županijskoj i lokalnoj razini. Što se županijske razine tiče, ona se odnosi na neravnomjernu distribuciju romskog stanovništva između gradova i općina (Šlezak, 2009). Romsko stanovništvo prisutno je tek u nekoliko općina i gradova na području Međimurja, a najvećim dijelom u Općinama Nedelišće, Mala Subotica, Pribislavec i Orehovica. Što se gradova tiče, prednjači Grad Čakovec zbog naselja Kuršanec za koje se može očekivati da će biti sljedeće u nizu romskih naselja koja su se osamostalila pošto

Romi čine dvije trećine ukupnog stanovništva. Ovaj primjer upućuje na tendenciju naseljavanja romskog stanovništva u manji broj naselja. Prostorna odvojenost na lokalnoj razini očitava se u odvojenosti romskog dijela naselja od ostatka matičnog naselja. Svako romsko naselje u Međimurju na neki način je odvojeno od naselja s većinski hrvatskim stanovništvom. Hrvati nemaju naviku naseljavati dijelove naselja u kojima je prisutno romsko stanovništvo. U novije vrijeme Romi češće znaju naseljavati dijelove s većinski hrvatskim stanovništvom, što nisu imali u navici u prošlosti. Primjer toga je Općina Podturen, gdje sad već više od 50 Roma živi u drugom najvećem naselju u općini Novakovec. Prostornu odvojenost najbolje prikazuje Tablica 1 u kojoj se može vidjeti kako je svako naselje (koje se još nije osamostalilo) udaljeno bar 200 metara od matičnog i uz to su neka naselja odvojena fizičkom preprekom. Ova prikazana međusobna odvojenost jedan je od najvažnijih ograničavajućih čimbenika integracijskih odnosa Roma i ostalog stanovništva na području Međimurja (Šlezak, 2009). Ova prostorna segregacija prisutna je kroz cijelu povijest Roma u Europi zbog diskriminacijskih odnosa domaćeg stanovništva. U Međimurju Romi također nisu bili prihvaćeni kad su se naselili krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća. Zbog toga su se naseljavali u blizini matičnih naselja, a s vremenom su ti dijelovi razvili u prava naselja koja su se administrativno povezala s matičnim naseljem. Ova današnja prostorna odvojenost je i daljnji uzrok segregacijskih i diskriminacijskih odnosa prema romskom stanovništvu te omogućuje održanje stereotipnog viđenja Roma. Buduće mjere i programi trebali bi imati cilj smanjenja prostorne segregacije i približavanja romskog stanovništva s većinskim stanovništvom kako bi se mogli razvijati integracijski odnosi (Šlezak, 2009).

Tab.1: Prostorna odvojenost romskih dijelova od hrvatskih dijelova istih naselja

Naselje	Cestovna udaljenost u km	Fizičke prepreke
Lončarevo (Podturen)	1	Šuma
Sitnice (Mursko Središće)	1,2	-
Kvitrovec (Domašinec)	0,2	-
Kuršanec	0,15	-
Pribislavec	1	Željeznička pruga
Goričan	0,2	Kanal
Hlapičina	0,2	-
Kotoriba	1	Kanal, željeznička pruga
Gornji Kuršanec	0,35	Željeznička pruga
Orehovica	0,9	-

Izvor: Šlezak, 2009

OBILJEŽJA PRIRODNOG KRETANJA ROMSKOG STANOVNIŠTVA U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJU

Najbrojnija nacionalna manjina u Međimurskoj županiji, Romi, pokazuju specifična i vrlo različita obilježja prirodnog kretanja u odnosu na većinsko stanovništvo Međimurske županije (Pavić, 2014). Samim time mijenja se i nacionalna struktura cijele županije. Osnovni pokazatelji prirodnog kretanja, koji uključuju teoriju demografske tranzicije, prikazuju kako je romsko stanovništvo prešlo iz predtranzicijske u tranzicijsku etapu (Šlezak, 2010). U razdoblju od 2014.-2018. godine, stope mortaliteta romskog stanovništva bile su vrlo niske, a kretale su se između 1,4 ‰ – 2,4 ‰. U istom razdoblju stope nataliteta bile su čak 39,9 ‰ – 43,9 ‰. Što se tiče nataliteta ukupnog stanovništva Međimurske županije u to vrijeme, on je iznosio oko 10,5 ‰ što je četverostruko manje od nataliteta romske populacije. Pavić (2013) je u svom istraživanju između 1998.-2008. godine dobio rezultate kako prosječna stopa nataliteta romskog stanovništva u Republici Hrvatskoj iznosi 45,5 ‰. U tom promatranom razdoblju Romi sudjeluju s više od 20 % broja živorođene djece Međimurske županije s prosjekom 22,33 % za cijelo petogodišnje razdoblje (Šlezak i Belić, 2019). Navedeni podatak pokazuje kako se postotak broja živorođene djece romskog stanovništva povećao za 5 % jer je u prošlom istraživanju provedenom između 2000.-2008. godine iznosio 15,19 % (Šlezak, 2013). U narednim razdobljima očekuje se kako će se ovaj postotak još više povećati.

Tab.2: Prirodno kretanje romskog i ukupnog stanovništva Međimurske županije 2014.-2018.

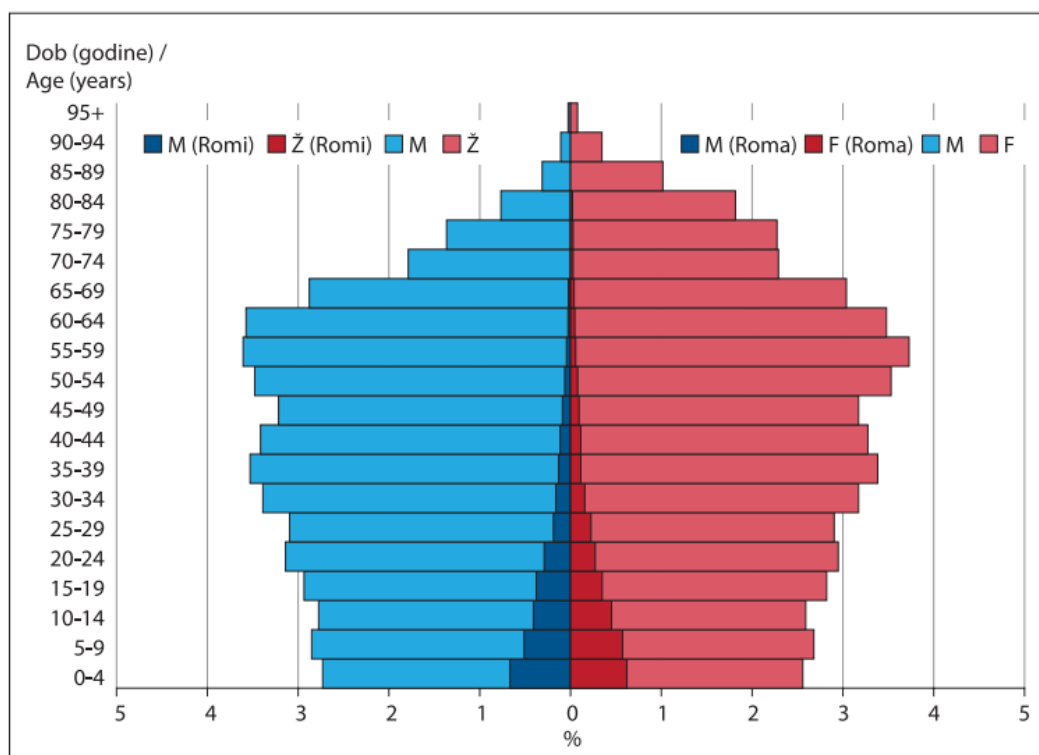
Godina / Year	Broj stanovnika / Population	Ukupan broj živorođenih / Total live births	Broj umrlih / Total deaths	Stopa nataliteta (‰) / Birth rate (‰)	Vitalni indeks / Vital index	Procjena broja Roma / Estimated number of Roma	Procjena udjela Roma / Estimated share of Roma	Broj živorođenih Roma / Number of Roma live births	Broj umrlih Roma / Number of Roma deaths	Stopa nataliteta Roma (‰) / Birth rate of Roma (‰)	Vitalni indeks Roma / Vital index of Roma	Udio Roma u natalitetu županije (%) / Share of Roma in County's live births (%)
2014.	113 159	1174	1168	10,37	100,51	5809	5,13	255	9	43,90	2883,33	21,72
2015.	112 576	1209	1274	10,74	94,90	6050	5,37	251	13	41,49	1930,77	20,76
2016.	112 089	1216	1201	10,85	101,25	6293	5,61	263	15	41,79	1753,33	21,63
2017.	110 999	1182	1309	10,65	90,30	6553	5,90	282	9	43,03	3133,33	23,86
2018.	110 000	1145	1125	10,41	101,78	6819	6,20	272	14	39,89	1942,86	23,76
Σ		5926	6077					1323	60			22,33

Izvor: Šlezak i Belić, 2019. prema Podaci matičnih ureda 2014.-2018., Čakovec i DZS, 2014., 2018.

Tablica 2 jasno pokazuje velike stope nataliteta romskog stanovništva te njihov udio u ukupnom broju živorođene djece u Međimurskoj županiji. Ukoliko se neki trendovi kretanja stanovništva ne promjene, udio Roma će se iz godine u godinu postepeno povećavati. Jedan od osnovnih razloga zadržavanja visokih stopa rodnosti su plaćeni roditeljski dopust za nezaposlene roditelje kao i dječji doplatak koji je mnogim romskim obiteljima glavni izvor financijskih prihoda. Visoke razine nataliteta mogu se očekivati tako dugo dok romsko stanovništvo ne počne mijenjati strukturu financijskih prihoda. Mijenjanje te strukture najprije bi se temeljilo na intenzivnijem zapošljavanju romske populacije, a posebno žena (Šlezak i Belić, 2019). Ako bi se udio nataliteta promatrao na lokalnoj razini, Romi povećavaju stope nataliteta u općinama i gradovima u kojima su zastupljeni. Primjer toga su Općine Orehovica i Pribislavec gdje su Romi činili 50 % od ukupne živorođene djece u tim općinama (Šlezak, 2013). Niske stope mortaliteta romskog stanovništva također su jedan od razloga povećanja udjela romske populacije u ukupnom stanovništvu Međimurske županije. U promatranom petogodišnjem razdoblju umrli Romi činili su svega 1 % svih umrlih osoba u stanovništvu Međimurske županije. Osnovni razlog niskih stopa mortaliteta je dobna struktura, tj. u romskom stanovništvu prevladava izrazito mlado stanovništvo u odnosu na ukupno stanovništvo Međimurske županije. Vitalni indeks dobar je pokazatelj porasta udjela romskog stanovništva. Vitalni indeks etnički neromskog stanovništva ponajviše otkriva značenje romskog u prirodnom kretanju ukupnog stanovništva Međimurske županije (Šlezak, 2013). On nam otkriva stagnaciju ukupnog stanovništva, a uz istovremeni izrazit porast stanovnika romske narodnosti. Kod ukupnog stanovništva dolazi ili do godina s minimalnim prirodnim priraštajem ili prirodnim padom, a kod romskog stanovništva bilježi se intenzivan prirodni priraštaj. U razdoblju 2014.-2018. romsko stanovništvo imalo je 17 do 31 put više rođenih nego umrlih što pokazuje intenzivan porast romskog stanovništva (Šlezak i Belić, 2019). Po navedenim rezultatima može se vidjeti kako se povećao broj Roma u maloljetnom kontingentu stanovništva (0-18 godina) na čak 20 % (Šlezak i Belić, 2019). Po svim navedenim trendovima udio romskog stanovništva u stanovništvu Međimurske županije će se i dalje povećavati.

OBILJEŽJA DOBNE STRUKTURE ROMSKOG STANOVNIŠTVA U MEĐIMURSKOJ ŽUPANIJI

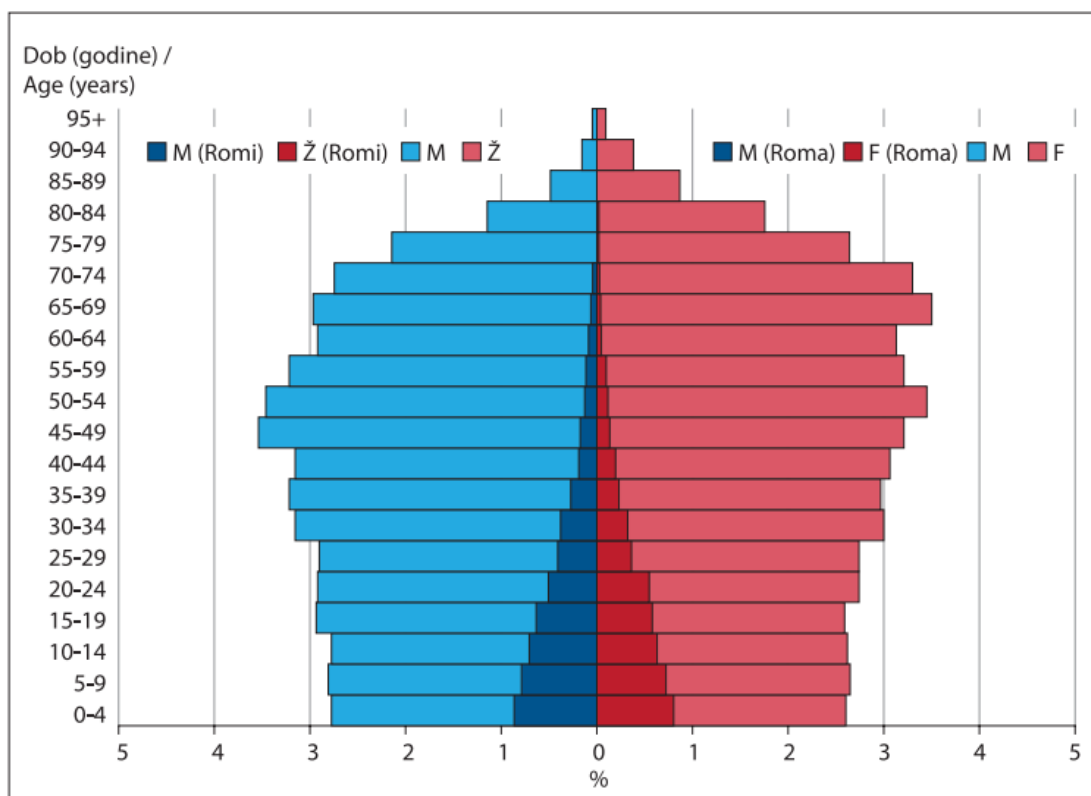
Stope nataliteta i mortaliteta poprilično ovise o dobnoj strukturi, koja se uvelike razlikuje kod romske populacije od ukupnog stanovništva Međimurske županije. Dobna struktura također omogućuje kvalitetne procjene budućih demografskih kretanja stanovništva (Šlezak i Belić, 2019). Specifičnosti dobne strukture romskog stanovništva postavljaju pitanje kako će izgledati nacionalna struktura Međimurske županije u budućnosti. Dobnu strukturu romskog stanovništva lakše je analizirati zbog osamostaljenja dvaju većih romskih naselja Paraga i Piškorovca. Posebno o ova dva naselja će biti govora u narednim poglavljima. Prema Šlezakovim istraživanjima (2010, 2019) o trima najvećim romskim naseljima u Međimurju, Paragu, Kuršancu i Piškorovcu, njihova zbirna struktura može predstavljati dobnu strukturu ukupnog romskog stanovništva Međimurske županije pošto ta tri naselja čine gotovo polovicu ukupnog romskog stanovništva. Za procjenu dobnih struktura romskih naselja Međimurske županije 2018. godine Šlezak (2019) je koristio varijantu analitičke metode – metoda doživljenja po jednogodišnjim dobnim kohortama (Weinstein i Pillai, 2016).

Sl.2: Dobno-spolna struktura romskog stanovništva unutar ukupnog stanovništva Međimurske županije 2018. godine

Izvor: Šlezak i Belić, 2019

Slika 2 prikazuje veliki postotak mladog stanovništva u romskom udjelu i pretpostavlja se da će se taj broj još više povećati u skorijoj budućnosti i to još većim intenzitetom. Zbog toga se očekuju velike promjene u nacionalnoj strukturu međimurskog stanovništva, prvenstveno mlađih dobnih skupina. Promjene nacionalne strukture kod mladog stanovništva imati će utjecaje na sve segmente života, a najviše će se odraziti u obrazovnoj funkciji. Sve češće se pojavljuje kako u razredima u osnovnim školama ima više romske djece od djece većinskog stanovništva Međimurja. Ove promjene mogu stvarati probleme zbog česte pojave odustajanja Roma već kod osnovnoškolskog obrazovanja ili stvaranja razreda samo s romskom djecom.

Sl.3: Projekcija dobno-spolne strukture romskog stanovništva unutar ukupnog stanovništva Međimurske županije 2031. godine

Izvor: Šlezak i Belić, 2019

Slika 3 koja prikazuje projekciju dobno-spolne strukture temelji se na „zatvorenom“ stanovništvu jer u obzir nisu uzeti svi negativni trendovi ukupnog stanovništva Međimurske županije (Šlezak i Belić, 2019). Ako bi se gledali svi negativni trendovi, struktura bi izgledala još nepovoljnije, a udio romskog stanovništva još bi se više povećao u ukupnom stanovništvu Međimurja.

PRIMJER – ROMSKA NASELJA PARAG I PIŠKOROVEC

Zbog nacionalne strukture ova dva naselja, kao i njihove homogenosti, Parag i Piškorovec predstavljaju naselja u kojima se mogu ogledati demografski pokazatelji romskog stanovništva u Međimurskoj županiji. Stanovništvo Paraga i Piškorovca može poslužiti kao kvalitetan uzorak ukupnog romskog stanovništva u Međimurskoj županiji pošto njihovo stanovništvo čini trećinu ukupnog romskog stanovništva u Međimurju (Šlezak, 2022a). Ova dva naselja prvi put su popisno obuhvaćena 2011. godine, a popis 2021. je drugi popis na kojem su se našli. Već je naglašeno kako spomenuta naselja jedina imaju status samostalnih naselja u Međimurskoj županiji s isključivo romskim stanovništvom od ukupno 12 naselja koja se mogu izdvojiti kao romska naselja u Međimurskoj županiji. Specifičnošću zadnjeg popisa stanovništva iz 2021., koji je bio poseban zbog toga što se najprije provodio putem sustava e-građani u kojem su se stanovnici mogli sami popisati i u skladu s mjerama pandemije COVID-19, moglo se vidjeti kako nisu sve osobe obuhvaćene popisom, a to je bilo posebno zastupljeno u romskim naseljima. U ovome poglavlju detaljnije će se analizirati promjene stanovništva između dva popisa stanovništva ova dva romska naselja. Općenito, poznato je kako je Republika Hrvatska izgubila više od 400 000 stanovnika, i to oko 168 000 stanovnika putem prirodnog pada, a ostalo je posljedica negativnog migracijskog salda. Što se tiče Međimurske županije, Hrvati čine vrijednosti slične standardu cjelokupne države, no zahvaljujući romskom stanovništvu ima nešto povoljnije vrijednosti demografskog kretanja. Rezultati posljednjeg popisa stanovništva pokazuju kako je i Međimurska županija bilježila pad broja stanovnika od gotovo 7 % u odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine. U ovoj županiji je prvenstveno veći razlog gubljenja stanovništva iseljavanje, a manje negativna prirodna promjena. Jedino su Grad Čakovec i Općina Orehovica imale pozitivnu promjenu stanovnika. Čakovec je povećao broj stanovnika najviše zbog pripajanja naselja Štefanec administrativnim granicama Grada, a Općina Orehovica prvenstveno velikom udjelu romskog stanovništva. Čak 5 od 15 naselja, koja su imala pozitivnu promjenu u međupopisnom razdoblju u Međimurju, na tome mogu zahvaliti udjelu romskog stanovništva (Šlezak, 2022a). Naselja s romskim stanovništvom koja su imala porast stanovništva su: Kuršanec (10,16%), Parag (17,1%), Piškorovec (16,37%), Orehovica (7,49%) i Gornji Kuršanec (0,25%). Prva četiri naselja su jedina u Međimurskoj županiji koja su imala porast veći od 100 stanovnika. Parag i Piškorovec zajedno su imali 1143 rođene djece koja su činila čak 9,24% svih rođenih u Međimurskoj županiji u međupopisnom razdoblju (Šlezak, 2022a). Stanovnici ovih dvaju naselja čine 2,05% ukupnog stanovništva Međimurske županije pa je njihov doprinos prirodnom kretanju gotovo 5 puta veći od njihove zastupljenosti u ukupnom stanovništvu Međimurske županije. U ovom međupopisnom razdoblju ova dva

naselja imala su intenzivan porast stanovnika što se može vidjeti po tablici 3. Razlog tome su vrlo visoke stope nataliteta i niske stope mortaliteta.

Tab.3: Prirodno kretanje naselja Parag i naselja Piškorovec u zadnjem međupopisnom razdoblju 2011.-2021.

Godina	Parag			Piškorovec		
	Broj Rođenih	Broj Umrlih	Prirodna promjena	Broj Rođenih	Broj Umrlih	Prirodna promjena
2011. ²	41	2	39	36	5	31
2012.	52	5	47	34	3	31
2013.	54	5	49	40	3	37
2014.	61	1	60	44	2	42
2015.	58	5	53	32	1	31
2016.	65	7	58	42	3	39
2017.	67	3	64	48	3	45
2018.	65	7	58	38	4	34
2019.	70	6	64	51	5	46
2020.	67	3	64	38	3	35
2021. ³	51	7	44	25	1	24
UKUPNO	651	51	600	428	33	395

Izvor: Šlezak, 2022a prema DZS, Međimurska županija

Posljedica ovih visokih stopa nataliteta u međupopisnom razdoblju je mlada dobna struktura romskog stanovništva u Međimurskoj županiji, a to je i inače karakteristika ostalog romskog stanovništva u Republici Hrvatskoj (Pokos, 2005). Uzimajući u obzir rezultate zadnjeg popisa, rezultat ispada manji nego bi se to očekivalo prema obilježjima prirodnog kretanja Roma. Za romska naselja Parag i Piškorovec popisom se uspoređuju utvrđeni i očekivani broj stanovnika. Očekivani broj stanovnika dobije se zbrojem popisanih stanovnika iz 2011. godine i apsolutne vrijednosti prirodne promjene stanovnika u međupopisnom razdoblju. Tako rezultati pokazuju kako je u Piškorovcu 285 stanovnika manje od očekivanog, a u Paragu čak 397 stanovnika manje (Šlezak, 2022a). Apsolutni porast broja stanovnika Paraga od 203 stanovnika u međupopisnom razdoblju iznosi svega 34% njegove apsolutne prirodne promjene od 600 stanovnika. Kod Piškorovca je navedena situacija još izraženija. Apsolutni međupopisni porast od 110 stanovnika odgovara svega 28% prirodne promjene Piškorovca u istom razdoblju od 395 stanovnika (Šlezak, 2022a). Za ove razlike između utvrđenog i očekivanog broja stanovnika najčešće se nameću dva razloga. Prvi je što u navedenim romskim naseljima popisom nije obuhvaćeno svo stanovništvo koje tamo živi. Poznat je negativan pogled na Rome

(o kojem će biti govora u narednim poglavljima) pa postoji mogućnost kako popisivači nisu ulazili u sve kuće u romskim naseljima ili su se neki jednostavno odbili popisati. Situacije o nepopisivanju Roma poznate su sa prijašnjih popisa stanovništva. Drugi razlog je pojava izrazite emigracije među navedenim naseljima. Šlezak (2010) je već za romsko naselje Kuršanec utvrdio kako je u razdoblju od 2000.-2009. imalo negativnu migracijsku bilancu iako ta pojava u Kuršancu nije imala veliku apsolutnu vrijednost u odnosu na broj stanovnika. Migracijska bilanca Kuršanca iznosila je -44 stanovnika, a u trenutku istraživanja naselje je brojilo 960 stanovnika. Parag i Piškorovec imaju veći broj stanovnika za koji je moguće da je iselio što se može vidjeti u tablici 4. Ako je popis ispravno proveden, migracijska bilanca Paraga iznosi -397, a Piškorovca -285 stanovnika tijekom posljednjeg međupopisnog razdoblja. Gledajući rezultate, intenzitet emigracijskog procesa je puno jači u Paragu i Piškorovcu nego li je to bio slučaj u Kuršancu. U Paragu je predviđen broj stanovnika emigracijom umanjen za 22%, a u Piškorovcu za 27% između dva popisa (Šlezak, 2022a).

Tab.4: Popisani i očekivani broj stanovnika – usporedba na temelju prirodne promjene između međupopisnog razdoblja 2011.-2021. godine

Naselje	Popisani broj stanovnika 2021.	Popisani broj stanovnika 2011.	Prirodna promjena 2011. – 2021.	Očekivani broj stanovnika 2021.	Razlika stvarnog i očekivanog broja stanovnika
Parag	1390	1187	600	1787	-397
Piškorovec	782	672	395	1067	-285

Izvor: Popis 2011., Popis 2021, DZS

Prema Friganoviću (1990), naselja Parag i Piškorovec prema obilježjima ukupnog kretanja stanovnika pripadaju E1 tipu, a to su naselja koja bilježe pozitivno prirodno kretanje stanovništva, pozitivno ukupno kretanje, a imaju negativnu migracijsku bilancu. Porast stanovništva tih naselja rezultat je prvenstveno visoke pozitivne prirodne promjene, no to su ipak naselja iz kojih više ljudi iseljava nego useljava. Ipak, migracije među romskom populacijom često su samo prisutne iz jednog romskog naselja u drugo. No, u posljednjih nekoliko godina Romi imaju naviku kompletno napuštati romska naselja i naseliti se u područja s većinskim hrvatskim stanovništvom. Česte su i pojave migracija Roma u inozemstvo, a na tome se može zahvaliti ulasku Hrvatske u Europsku Uniju 2013. godine i otvaranju granica prema ostalim državama članicama. Preseljavanje Roma u naselja u kojima ih do sada nije bilo pokazatelj je procesa prostorne integracije romskog stanovništva u Međimurskoj županiji

(Šlezak, 2022a). Postoji nekoliko čimbenika koji otkrivaju razloge intenzivnih emigracija romskog stanovništva. Demografski pritisak temelji se na vrlo visokom natalitetu kao potisnom faktoru koji uvjetuje odlaske iz romskih naselja. Infrastruktura romskih naselja je izrazito loša pa ona teško može pratiti tempo intenzivnog demografskog rasta. Pošto su romska naselja iznimno zbijena i zgusnuta, teško se može pronaći prostor za širenje novih stambenih zona koje bi se eventualno gradile u istim naseljima. Neke minimalne mogućnosti širenja nalaze se već na samim administrativnim granicama naselja. Može se zaključiti kako su romska naselja već blizu maksimuma svojeg prostornog razvoja i širenja izgrađenih dijelova naselja. Kako se zbog već prikazane dobne strukture romskog stanovništva u Međimurju pojavljuje sve više mladih romskih obitelji, one često nemaju životnog prostora u romskim naseljima pa zbog toga sve više mladih romskih obitelji odlazi živjeti u druga naselja u Međimurskoj županiji. Često se Romima prodaju stambeni prostori većinskog stanovništva koje je iselilo u inozemstvo, a takvih objekata ima velik broj u gotovo svakom naselju u Međimurju. Drugi razlog iseljavanja romskog stanovništva vidi se u socijalnim odnosima između većinskog i romskog stanovništva. Iako su ostvarili velika manjinska prava, Romi se i dalje susreću sa stereotipima, predrasudama i različitim oblicima diskriminacije. Velik broj Roma koji teži prostornoj integraciji pokušava uspostaviti i socijalnu uključenost s većinskim stanovništvom. Izlaskom iz romskih naselja uspostavljaju se prvi koraci prema socijalnoj integraciji. Ulaskom u Europsku Uniju, velik broj Hrvata iseljava u inozemstvo i to je jedan od razloga koji je omogućio Romima prostornu, a samim time i socijalnu integraciju (Šlezak, 2022a). Također, manji broj Hrvata otvorio je brojna radna mjesta u Međimurskoj županiji pa su se neki poslodavci okrenuli upravo Romima kao dostupnoj radnoj snazi. Iako i dalje velik broj Roma ne želi raditi, zaposlenim Romima omogućava se kupnja jeftinijih nekretnina koje omogućavaju bolje životne uvjete od onih prisutnih u romskim naseljima. Stalnim zaposlenjem Romi imaju priliku za odlazak iz romskih naselja i veliku mogućnost socijalnog uključivanja u međimursko većinsko društvo. Pošto su romska naselja glavni prostori stereotipa, predrasuda i diskriminacija, uvjetovala su intenzivan odljev romskog stanovništva iz najvećih romskih naselja. Kroz nekoliko godina može se očekivati još veći broj Roma u naseljima u Međimurskoj županiji u kojima do tada nisu bili prisutni.

PREDRASUDE O ROMIMA I SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I ISKLJUČIVANJE ROMA

U Republici Hrvatskoj, prema romskoj nacionalnoj manjini se odražava najveća socijalna distanca iako njihov broj svake godine sve više raste. Proteklih godina prevedena su istraživanja koja su istražila razinu socijalne uključenosti ili isključenosti prema Romima u Republici Hrvatskoj (Šlezak i Šakaja, 2012; Škiljan i Babić, 2014; Šlezak, 2022b). Istraživanja su pokazala kako su zabilježene različite socijalne distance u različitim dijelovima Hrvatske (Šlezak, 2022b). Čak je uočena razlika između skupina Roma u Hrvatskoj: Roma Bajaša i i ostalih Roma govornika romskog jezika (Šlezak i Šakaja, 2012). Za Rome Bajaše karakterističan je dijalekt arhaičnog rumunjskog jezika koji oni nazivaju *limba d'bjăș*. Romi Bajaši imaju stereotipni pogled na ostale Rome u Republici Hrvatskoj. Oni također više prihvaćaju nametnuti identitet za razliku od drugih Roma. Zabilježene su i socijalne distance prema Hrvatima kao većinskom društvu u Republici Hrvatskoj. Predrasude o Romima protežu se kroz cijelu povijest njihovog europskog naseljavanja. To se najviše očitovalo u njihovim neuobičajenim načinima života, izgledu, ali i ilegalnim radnjama koje je izvršavalo romsko stanovništvo (krađe, džeparenje). Na početku njihovog naseljavanja, predrasude o Romima često su dolazile zbog njihove boje kože. Sve predrasude o Romima zasnovane su na generalizaciji i stvaranju metonimija (Šlezak i Šakaja, 2012). Stereotipi predstavljaju sklop pojednostavljenih i pretjerano uopćenih osobina koje pridaju pripadnicima neke društvene skupine. Tako to vrijedi i za romsku zajednicu, a najčešće se povezuje s kriminalom. Česti stereotipi u današnje vrijeme su i da se većina Roma ne želi za stalno zaposliti, nego se radije oslanjaju na socijalnu pomoć i prihode. Rome se kroz višestoljetno razdoblje stigmatiziralo da su drugačija etnička zajednica sa slabim karakterom (Škiljan i Babić, 2014). Smatralo se da su „prljavi“, „zli“ i uz to „kradljivci“. Negativni odnosi prema Romima predstavljaju prepreku njihovoj integraciji u većinsko društvo (Šlezak i Šakaja, 2012). Romska veća uključenost u hrvatsko društvo očitava se u njihovom učešću u obrazovnim institucijama, počevši od onih s predškolskim razdobljem pa sve do fakultetskog obrazovanja (Škiljan i Babić, 2014). Iako velik broj Roma i dalje vrlo brzo odustaje od daljnjeg školovanja, zadnjih godina povećava se broj onih koji upisuju gimnazijsko obrazovanje uz strukovne škole, pa nakon toga i fakultetsko obrazovanje. Romi često odustaju od obrazovanja jer je to za njih znatno teže od većinskog stanovništva, a i nakon obrazovanja se teško zapošljavaju. Socijalno isključivanje romskog stanovništva očituje se i u položaju romskih naselja koja su gotovo uvijek odvojena od naselja s većinskim stanovništvom. Zbog položaja naselja gotovo pa i ne dolazi do interakcija između Roma i Hrvata. Zbog prisutnosti Roma u svega nekoliko općina i gradova na području Međimurske županije, predrasude i stereotipi o Romima još su jače izraženi, pogotovo kod

stanovništva koje rijetko susreće pripadnike romske nacionalne manjine. Nemogućnost prostornog kontakta, prostorne integracije, ima posljedicu velikog održanja stereotipnog viđenja Roma te njihovu segregaciju i diskriminaciju u ostalim aspektima života (Šlezak, 2009). Eventualnim prostornim približavanjem između romskog stanovništva i većinskog stanovništva biti će moguće stvarati prave integracijske odnose. Kvalitetnom prostornom integracijom potaknuli bi se i ostali integracijski aspekti i time bi se smanjile predrasude i stereotipi vezani uz romsko stanovništvo. U budućnosti se mogu očekivati jači rezultati prostorne interakcije jer se očekuje i da će se više romskih obitelji naseliti upravo u područja s većinski hrvatskim stanovništvom u Međimurskoj županiji. Međutim, i ovaj proces će imati izazove, a najveći će biti prihvaćanje romskog stanovništva od strane većinskog stanovništva. Šlezak (2022b) je u svom istraživanju analizirao kakav odnos prema Hrvatima, drugim susjednim narodima odnosno nacionalnim manjinama te nekim doseljenicima imaju Romi Bajaši, a kakav Romi ostalih romskih jezika. Rezultati su pokazali kako Romi Bajaši u najvećoj mjeri prihvaćaju Hrvate što je razumljivo pošto najveći postotak Roma Bajaša živi na području Međimurske županije i u susjednim županijama, najviše u okolici Varaždina. Romi ostalih romskih jezika također prihvaćaju Hrvate, no ne u tolikoj mjeri koliko i Romi Bajaši. Također, Romi iz različitih dijelova Hrvatske pokazivali su različitu mjeru socijalne distance. Tako su Romi iz Grada Zagreba pokazali najmanju socijalnu distancu pa samim time pokazuju najveću integraciju s većinskim stanovništvom, Romi iz Međimurske županije nešto veću, dok su Romi iz Primorsko-goranske županije pokazali najveću socijalnu distancu prema Hrvatima. Različiti rezultati prikazuju kako su se Romi u različitim dijelovima Hrvatske drugačije prilagođavali većinskom stanovništvu i ostalim manjinama, pa čak i drugim Romima. Povezivanje Roma s Hrvatima u Međimurju često ovisi o ponašanju i socijalnoj interakciji samih Roma. Tako i odnosi Roma i Hrvata variraju od naselja do naselja. Primjerice, za naselja za koja je poznato da Romi rade veće kriminalne radnje ima manje povezanosti s Hrvatima, često i zbog straha koje to stanovništvo osjeća prema Romima. Često su se mogle vidjeti vijesti kako velik broj romskog stanovništva u pojedinim naseljima posjeduje velik broj oružja pa je znalo doći i do međusobnog sukoba u naselju. U romskim naseljima sa manjom stopom kriminala dolazi do bolje komunikacije između romskog i većinskog stanovništva jer većinsko stanovništvo s manje straha i više poštovanja počinje prihvaćati romsko stanovništvo. Smanjenjem kriminala među romskim stanovništvom stvorila bi se bolja poveznica između Roma i Hrvata i također bi se smanjile predrasude i stereotipi prema romskoj nacionalnoj manjini.

Tab.5: Distribucija odgovora većinskog stanovništva o prihvaćanju ponuđenih socijalnih kontakata prema odabranim etničkim skupinama u %

SOCIJALNI KONTAKTI	Slovenci		Mađari		Srbi		Romi		Albanci		Kinezi	
	ODRASLI STANOVNICI NASELJA KURŠANEC (1), N = 57, STRAHONINEC I SAVSKA VES (2), N = 55											
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Usko srodstvo	57,89	77,36	42,11	73,58	31,58	54,72	21,05	11,32	24,56	18,87	28,07	32,08
Osobni prijatelj	66,67	90,57	63,16	86,79	59,65	83,02	47,37	37,74	49,12	62,26	45,61	54,72
Susjed	63,16	84,91	68,42	86,79	57,89	84,91	36,84	41,51	42,11	67,92	45,61	66,04
Kolega na poslu	59,65	90,57	59,65	77,36	56,14	81,13	35,09	62,26	43,86	69,81	45,61	75,47
Državljanin RH	57,89	86,79	64,91	77,36	56,14	77,36	52,63	67,92	52,63	73,58	47,37	69,81
Posjetitelj RH	78,95	90,57	82,46	88,68	75,44	81,13	66,67	75,47	70,18	86,79	73,68	84,91
Isključenje iz RH	17,54	3,77	14,04	0,00	19,30	0,00	42,11	26,42	15,79	3,77	19,30	5,66
UČENICI OSNOVNIH ŠKOLA KURŠANEC (3), N = 73, I STRAHONINEC (4), N = 83												
	3		4		3		4		3		4	
Da mi bude najbolji prijatelj	72,60	68,67	42,47	59,04	49,32	54,22	24,66	21,69	36,99	59,04	65,75	78,31
Da sjedi sa mnom u klupi	73,97	68,67	52,05	60,24	50,68	57,83	27,40	16,87	50,68	55,42	63,01	78,31
Da bude učenik u mojem razredu	83,56	84,34	72,60	75,90	68,49	66,27	49,32	32,53	60,27	73,49	79,45	85,54
Da bude učenik moje škole	95,89	87,95	78,08	83,13	69,86	72,29	53,42	48,19	63,01	80,72	79,45	89,16
Da bude susjed u ulici gdje živim	69,86	81,93	53,42	79,52	43,84	63,86	26,03	28,92	36,99	71,08	63,01	85,54
Da bude stanovnik mojeg mjesta	68,49	81,93	56,16	78,31	52,05	67,47	41,10	42,17	50,68	72,29	68,49	87,95
Isključenje iz RH	15,07	8,43	23,29	8,43	36,99	24,10	50,68	34,94	28,77	12,05	20,55	7,23

Izvor: Šlezak i Šakaja, 2012

Tab.6: Distribucija odgovora Roma o prihvaćanju ponuđenih socijalnih kontakata prema odabranim etničkim skupinama u %

SOCIJALNI KONTAKTI	Slovinci	Mađari	Srbi	Hrvati	Lacatari	Kinezi
	ODRASLI STANOVNICI KURŠANCA, N = 50					
Usko srodstvo	46,00	36,00	20,00	96,00	16,00	20,00
Osobni prijatelj	62,00	44,00	24,00	98,00	28,00	34,00
Susjed	60,00	60,00	32,00	94,00	24,00	40,00
Kolega na poslu	78,00	66,00	48,00	100,00	36,00	44,00
Državljanin RH	64,00	68,00	36,00	100,00	34,00	52,00
Posjetitelj RH	90,00	82,00	66,00	100,00	68,00	76,00
Isključenje iz RH	24,00	24,00	50,00	0,00	58,00	28,00
SOCIJALNI KONTAKTI	Slovinci	Mađari	Srbi	Hrvati	Lacatari	Kinezi
	UČENICI OSNOVNE ŠKOLE „KURŠANEC”, N = 77					
Da mi bude najbolji prijatelj	33,77	14,29	24,68	100,00	29,87	44,16
Da sjedi sa mnom u klupi	31,17	23,38	23,38	94,81	28,57	42,86
Da bude učenik u mojem razredu	40,26	32,47	28,57	94,81	25,97	51,95
Da bude učenik moje škole	35,06	27,27	28,57	97,40	28,57	44,16
Da bude susjed u ulici gdje živim	36,36	22,08	25,97	93,51	24,68	46,75
Da bude stanovnik mojeg mjesta	16,88	12,99	18,18	92,21	16,88	40,26
Isključenje iz RH	63,64	58,44	70,13	25,97	54,55	45,45

Izvor: Šlezak i Šakaja, 2012

Tablice 5 i 6 prikazuju rezultate istraživanja o socijalnoj distanci prema odabranim etničkim skupinama (uz usredotočenost na romsku skupinu) i od Roma prema odabranim etničkim skupinama provedeno od strane Šlezaka i Šakaje (2012). Uzorak većinskog stanovništva činili su odrasli stanovnici naselja Kuršanec, Savska Ves i Strahoninec i drugi dio su činili učenici OŠ Kuršanec i Strahoninec. Tu se također može usporediti kako stanovnici koji žive uz Rome (naselje Kuršanec) prihvaćaju njih kao socijalne kontakte i kako oni koji nemaju romsko stanovništvo u svojim naseljima. Uzorak ispitanih romskog dijela činili su stanovnici Kuršanca i OŠ Kuršanec. Socijalna distanca prema Romima vrlo je visoka i od strane odraslih i od djece. Većinsko stanovništvo najmanje prihvaća upravo romsko stanovništvo uz albansko stanovništvo. Najniža socijalna distanca kod odraslih izražena je prema Slovincima i Mađarima, a kod dječjeg uzorka prema Slovincima i Kinezima. Niska distanca prema Kinezima očitava se u tome da su Kinezi narod koji je djeci zanimljiv i različit od ostalih navedenih. Vidi se i da nema pretjerane razlike između stanovnika koji žive uz Rome i onih koji ne žive. Kod

djece koja idu u mješovitu školu ipak postoji manja socijalna distanca, no ta razlika je ipak premala kako bi se donosili određeni zaključci. Također se može primijetiti kako je u naselju Kuršanec manji postotak onih koji bi prihvatili ostale narode navedene u istraživanju pa se može pretpostaviti kako prisutnost Roma u naselju navodi stanovništvo na neprihvatanje drugih etničkih skupina. Neprihvatanje romske djece u školama može se temeljiti na njihovom lošem školskom uspjehu i nerazvijenim higijenskim navikama. Što se tiče romskog uzorka, oni su pokazali minimalnu socijalnu distancu prema većinskom stanovništvu, a za ostale etničke skupine u istraživanju socijalna distanca je također visoka. Prema ovim rezultatima može se zaključiti kako Romi Hrvate vide kao narod prema kojem romska zajednica teži tražeći izlaz iz segregacijskih i diskriminirajućih odnosa (Šlezak i Šakaja, 2012). Spremnost na socijalne kontakte upućuje na težnju integracije romskog stanovništva ka većinskom u Međimurskoj županiji. No neki znanstvenici, koji imaju iskustvo rada u romskim zajednicama, upozoravaju kako Romi često znaju biti neiskreni u svojim odgovorima ili daju odgovore za koje misle da se od njih očekuje (Vukanović, 1983; Yoors, 1987; Weckman, 2004). To se može vidjeti prema njihovim odgovorima o drugim etničkim skupinama koje nisu toliko prisutne u Međimurskoj županiji. Također se primijeti velika socijalna distanca prema Lacatarima, drugim romskim skupinama. Već je prije navedeno kako nepodnošljivost između različitih romskih skupina nije neuobičajena. Često znaju smatrati druge romske zajednice „divljima“ i „neciviliziranima“ (Šlezak i Šakaja, 2012 prema Yoors, 1987). Međimurski Romi Bajaši skloni su držati druge Rome prijetnjom svojem društvenom položaju (Šlezak i Šakaja, 2012). Zato Romi često znaju prebacivati stereotipe i predrasude na druge romske zajednice. Usprkos svemu, smatra se kako će ova socijalna distanca prema Romskom stanovništvu opstati tako dugo dok se ne promjeni socioekonomski i obrazovni status romskog stanovništva u Međimurskoj županiji.

OBRAZOVNA STRUKTURA ROMSKOG STANOVNIŠTVA MEĐIMURSKE ŽUPANIJE

Sve veći udio romskog stanovništva u ukupnom stanovništvu Međimurske županije znači da romsko stanovništvo ima sve veći utjecaj u određenim strukturama stanovništva. Što se obrazovne strukture tiče, ona je važna komponenta ukupnih demografskih resursa određenog prostora. Već prije je navedeno kako je niska razina obrazovanosti jedna od najznačajnijih obilježja romskog stanovništva u Međimurskoj županiji. U romskom stanovništvu nalazi se još uvijek znatan broj nepismenih osoba koje nisu pohađale nijedan oblik školovanja (Šlezak, 2013). U novije vrijeme pojavljuje se više onih s završenom osnovnom školom, dok se broj osoba sa završenom srednjom školom polako povećava. Broj osoba u romskom stanovništvu u Međimurskoj županiji sa završenom fakultetskim obrazovanjem je jako mali. Šlezak navodi kako su tek dvije osobe imale fakultetsko obrazovanje 2013. godine. Niski obrazovni sastav romskog stanovništva jedan je od glavnih čimbenika postojanja mnogih problema unutar romskog stanovništva. Jedan od glavnih je neosposobljenost romskog stanovništva za bilo kakav kvalificirani posao pa je samim time to i glavni razlog visoke nezaposlenosti među romskim stanovništvom u Međimurskoj županiji. Šlezak (2009) je analizirao obrazovni sastav romskog stanovništva na primjeru naselja Kuršanec.

Tab.7: Obrazovni sastav stanovništva naselja Kuršanec 2009. godine

Razina obrazovanja	Nisu pohađali školu	Odustali od školovanja tijekom OŠ	Završili samo osnovnu školu	Završili srednju školu
Broj osoba	102	245	69	18
%	23,50	56,45	15,90	4,15

Izvor: Šlezak, 2009

Tablica 7 prikazuje kako je gotovo 80 % stanovništva romskog naselja Kuršanec odustalo tijekom školovanja u osnovnoj školi ili uopće nije pohađalo školu. Može se zaključiti da je tek svaki peti stanovnik romskog Kuršanca uspješno završio osnovnu školu do 2009. godine. Mali broj osoba sa završenom srednjom školom još jednom ukazuje na problem visoke nezaposlenosti kod romskog stanovništva u Međimurskoj županiji. Vrlo niska obrazovna struktura romskog stanovništva negativno utječe na obrazovnu strukturu ukupnog stanovništva Međimurske županije. Zbog povećanja udjela romskog stanovništva u ukupnom stanovništvu Međimurske županije ovaj će se problem još više povećavati pa je stoga važno ulaganje u obrazovanje Roma kao mogućeg rješenja ovog problema, a boljim obrazovanjem došlo bi i do bolje integracije Roma u većinsko društvo u Međimurju.

GOSPODARSKA OBILJEŽJA ROMSKOG STANOVNIŠTVA MEĐIMURSKE ŽUPANIJE

Ako se gleda gospodarski sastav stanovništva, to se u pravilu odnosi na podjelu stanovništva prema gospodarskoj aktivnosti i sastavu stanovništva prema uključenosti u određene gospodarske djelatnosti (Šlezak, 2013). No zbog nedostupnosti podataka za takvu analizu, gospodarska obilježja romskog stanovništva odnose se na sastav prema ostvarenim prihodima. Analiza ostvarenih prihoda prikazuje tek mali uvid u postojeće stanje stvari. Romski načini ostvarivanja prihoda znatno se razlikuju od ostvarivanja prihoda većinskog stanovništva u Međimurskoj županiji, a to karakterizira romski način života. Dohodovna struktura najvažnije je gospodarsko obilježje romskog načina života (Šlezak, 2013).

Tab.8: Struktura prihoda kućanstva romskog naselja Kuršanec 2009. godine

Izvor prihoda	Broj kućanstava	% od ukupnoga broja kućanstava
Radni odnos	15	8,57
Mirovina	7	4,00
Socijalna pomoć	159	90,86
Porodiljna naknada	19	10,86
Dječji doplatak	142	81,14
Povremeni rad	124	70,86
Skupljanje sekundarnih sirovina	14	8,00
Ostalo	13	7,43

Izvor: Šlezak, 2009

Jedno od najvažnijih gospodarskih obilježja romskog stanovništva je visoka stopa nezaposlenosti. U Kuršancu 2009. godine tek je malo manje od 10% kućanstava bilo u radnom odnosu što se može vidjeti u tablici 8 (Šlezak, 2009). Niska stopa zaposlenosti može biti rezultat više čimbenika. To može biti rezultat diskriminacijskih odnosa prema Romima prilikom zapošljavanja. S druge strane, niska obrazovna struktura i neosposobljenost romskog stanovništva za obavljanje zahtjevnijih poslova također je ograničavajući faktor njihovog zapošljavanja. Poslovi za koje poslodavci zapošljavaju Rome vrlo su niske kvalifikacijske razine. Treći čimbenik, koji se smatra i najvažnijim, je da Romi radije ostaju nezaposleni i ne žele uopće raditi. To se može vidjeti i po tablici 8 da je 2009. godine najviše kućanstava kao izvor prihoda imalo socijalnu pomoć, a odmah ispod toga je i dječji doplatak. U većini slučajeva socijalna primanja nadmašuju iznose koje bi Romi ostvarivali u slučaju stalnog zaposlenja pa ih zato i većina odbija raditi. Čak 90,86% kućanstava ostvarivalo je novčanu pomoć Centra za socijalnu skrb. Dječji doplatak ostvarivalo je 81,14 % kućanstava. Može se primijetiti da

romsko stanovništvo u Međimurskoj županiji gotovo u potpunosti živi od neke vrste socijalnih primanja. Pretpostavlja se da će se ovaj trend nastaviti zbog postojeće socijalne politike i zakonske regulative Republike Hrvatske. Romi će na temelju svojih prava planirati obitelj s što više članova jer samim time dobivaju veći obiteljski dohodak. Ovakvu nisku zaposlenost romskog stanovništva valja gledati kao dobrovoljnim prihvaćanjem statusa nezaposlenih u svrhu ostvarivanja što većih socijalnih prava. Također, bez stalnog zaposlenja Romima se otvaraju mogućnosti sudjelovanja u sivoj ekonomiji i u povremenim zaposlenjima. 70,86 % romskih kućanstava prihvaćalo je povremene poslove koji im se nude. Većinom su to pomoćni poljoprivredni poslovi kojima pomažu lokalnim poljoprivrednim proizvođačima ili povremeni poslovi koji uključuju oblik fizičkog rada. Poznata predrasuda o romskom stanovništvu u Međimurju je sakupljanje sekundarnih sirovina. Iako se tim poslom bave uglavnom Romi, njihov broj je malen. U tablici 8 može se vidjeti kako se svega 8 % kućanstava Kuršanca bavilo sakupljanjem sekundarnih sirovina 2009. godine pa se može zaključiti kako u ukupnom romskom stanovništvu Međimurske županije nema puno kućanstava koja se bave tim poslom. Što se tiče ostalih vrsta prihoda, valja navesti i prošnju. Iako je to izraženije u drugim većim gradovima u Republici Hrvatskoj, i u Međimurju se u pojedinim mjestima (najviše Čakovcu i Varaždinu) mogu naći Romi koji prose. U prošnji većinom sudjeluju žene i djeca, dok su muškarci koji prose rijetka pojava. Ovakav način života romskih zajednica u Međimurju može se očekivati i u budućnosti zbog visokog stupnja socijalne zaštite za koji u planu nema još nikakvih promjena. Visoka vrijednost socijalnih primanja, koja čak nadmašuje vrijednosti i nekih prosječnih plaća u Međimurju, djeluje demotivirajuće na romsku zajednicu u smislu promjene načina života. Ovakav način života romskih zajednica također je jedan od razloga zbog kojih većinsko stanovništvo u Međimurskoj županiji ne želi prihvatiti ili diskriminira romsko stanovništvo u Međimurju. No trenutni sustav socijalne zaštite i zakonska regulativa prihvaćaju trenutni način života romskih zajednica. Ako se želi potaknuti Rome na promjene, treba krenuti od izmjena zakonske regulative socijalne politike (Šlezak, 2013). Trenutni način funkcioniranja te politike ne potiče romsko stanovništvo ni na ekonomsko osamostaljivanje ni na aktivno traženje stalnog zaposlenja. Pošto se predviđa još veće povećanje udjela romskog stanovništva u ukupnom stanovništvu Međimurske županije, povećat će se i udio stanovništva koji ne živi od vlastitog rada nego od socijalnih prihoda. Gledajući dobnu strukturu, velik broj romskog stanovništva će kroz nekoliko godina ući u radno aktivnu skupinu i nastave li s zadržavanjem negativne stope nezaposlenosti, to bi moglo predstavljati velik problem na gospodarski razvoj Međimurske županije.

ZAKLJUČAK

Uzimajući u obzir sva navedena obilježja prirodnog kretanja romskog stanovništva Međimurske županije, može se zaključiti kako će romsko stanovništvo u sljedećim desetljećima i dalje intenzivno rasti i činiti sve veći udio u ukupnom stanovništvu Međimurske županije pošto se udio većinskog stanovništva smanjuje. S jedne strane, Romi doprinose nešto boljim odrednicama prirodnog kretanja u Međimurju u odnosu na cijelu Republiku Hrvatsku, a s druge strane povećanje udjela romskog stanovništva postepeno mijenja nacionalnu strukturu Međimurske županije. Porast romskog stanovništva biti će čak i u slučaju pada stopa nataliteta. Valja naglasiti kako bi zbog specifičnosti prirodnog kretanja romsko stanovništvo kroz nekoliko desetljeća moglo preuzeti ulogu većine u najmlađim dobnim skupinama Međimurske županije. Također, još je uvijek prisutna prostorna segregacija romskih dijelova naselja od većinskih pa sve više Roma zbog prenapučenosti romskih naselja preseljava u mjesta u kojima do sada nije bilo romskog stanovništva. Zbog tih migracija zabilježen je manji broj stanovnika od predviđenog u najvećim romskim naseljima u Međimurskoj županiji. Promjena nacionalne strukture Međimurske županije imala bi utjecaj i na promjene nekih drugih struktura specifičnih za romsko stanovništvo, kao što su obrazovna, socijalna i gospodarska struktura. Samim time mijenjao bi se utjecaj na društveno-gospodarski razvoj Međimurske županije. Romsko stanovništvo visokom stopom nezaposlenosti i niskom kvalifikacijskom strukturom poništava pozitivan utjecaj na demografska obilježja ukupnog stanovništva. Za rješavanje negativnih problema postoji nekoliko rješenja. Ulaganje u bolje i uspješnije obrazovanje romske djece je na prvom mjestu. Djeca s boljim obrazovanjem mogu više konkurirati za mjesta sa stalnim zaposlenjem čime bi se mijenjale navike i ovisnost o različitim socijalnim primanjima. Također, važno je utjecati i na većinsko stanovništvo kako bi se smanjile predrasude, stereotipi i diskriminacije prema romskom stanovništvu što bi činilo preduvjet za postepeno uklanjanje segregacijskih i diskriminacijskih odnosa između većinskog i romskog stanovništva. U slučaju uspješne socijalne integracije Roma u većinsko stanovništvo, došlo bi i do bolje prostorne integracije, a samim time i do ravnopravnosti u društvenom i gospodarskom životu Međimurske županije.

LITERATURA

- Friganović, M., 1990: Demogeografija: stanovništvo svijeta. Zagreb, Školska knjiga
- Nejašmić, I., 2008: Stanovništvo Hrvatske: demogeografske studije i analize, *Hrvatsko geografsko društvo*, Zagreb, 193
- Nejašmić, I., Bašić, K., Toskić, A., 2008: Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj, *Hrvatski geografski glasnik*, 70 (2), 91-112
- Pavić, D., 2013: Natalitet etničkih skupina u Hrvatskoj od 1998. do 2008., *Migracijske i etničke teme*, 29 (1), 39-62
- Pavić, D. 2014: Dinamika fertiliteta etničkih skupina u Hrvatskoj od 1998. do 2012., *Migracijske i etničke teme*, 30 (1), 67-93
- Pokos, N., 2005: Demografska analiza Roma na temelju statističkih podataka, u: Kako žive hrvatski Romi, (ur. Štambuk, M.), *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar*, Zagreb, 35-52
- Škiljan, F., Babić, D., 2014: Romi u Podravini i Međimurju i uključenost u hrvatsko društvo: od predrasuda i stigmatizacije do socijalne distance i diskriminacije (empirijsko istraživanje – intervjui), *Podravina*, 25, 141-159
- Šlezak, H., 2009: Prostorna segregacija romske stanovništva u Međimurskoj županiji, *Hrvatski geografski glasnik*, 71 (2), 65-81
- Šlezak, H. 2010: Prirodno kretanje romskog stanovništva u Međimurskoj županiji – primjer romskog naselja Kuršanec, *Hrvatski geografski glasnik*, 72 (2), 77-100
- Šlezak, H., Šakaja, L. 2012: Prostorni aspekti socijalne distance prema Romima, *Hrvatski geografski glasnik*, 74 (1), 91-109
- Šlezak, H., 2013: Uloga Roma u demografskim resursima Međimurske županije, *Sociologija i prostor*, 51 (1): 21-43
- Šlezak, H., Belić, T., 2019: Projekcije kretanja romske populacije u Međimurju - put od manjine ka većini, *Geoadria*, 24 (2), 141-167
- Šlezak, H., 2022a: Socijalna distanca Roma: unutaretničke i regionalne razlike, *Hrvatski geografski glasnik*, 84(1), 69–92.
- Šlezak, H., 2022b: Kamo su nestali Romi? Promišljanje o prvim rezultatima popisa 2021. na primjeru usporedbe prirodnog i ukupnog kretanja broja stanovnika romskih naselja Parag i Piškorovec u Međimurskoj županiji, *Sociologija i prostor*, 60(2), 341–356.
- Vukanović, T., 1983: Romi (Cigani) u Jugoslaviji, *Nova Jugoslavija*, Vranje
- Weckman, S., 2004: Istraživanje finskih Cigana: ciganski savjet, u: *Romi. Interdisciplinarni prikaz* (1983), (ur. Tong, D.), Zagreb, 3-9

Weinstein, J., Pillai, V. K., 2016: *Demography: The Science of Population*, Rowman & Littlefield, Lanham, 420

Zupančič, J., 2007: Romska naselja kot poseben del nasebinskega sistema v Sloveniji, *Dela*, 27, 215-246

Yoors, J., 1987: *Gypsies*, Long Grove: Waveland Press

IZVORI

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (14.08.2023.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. godine – prvi rezultati, <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88> (12.08.2023.)